

ԲՈՒՐԵՍԵՆ

ՍՈՒՐԲ ՍՆՀԱԿԵՆ

1851

Ա. ՏԱՐԻ

ՅՈՒՆԻՍ

ԹԻՒ 6.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ԴԵՍՈՒԹԻՒՆ է որ և իցէ իրաց ծանօթութիւն կամ տեղեկութիւն. և այս ալ հարիւրաւոր ճիւղերու կը բաժանի, որոնց արժանաները են՝ աւելան, որուն ընդհանուր կերպով գիտութիւն կ'ըսենք, և միւսը գործնական, որուն ալ արհեստանունը կուտամք. ասոնց ուսման ամեն կերպ ալ գիտութիւն անկրկնելի կ'ըլլան, ու մեծամեծ բարիքներ և ուսաքինութիւններ կ'աճին զարգացմամբ:

Արդիկ իրենց բնական մտաց հաստատութեամբ և բնածիր կատարելութեամբ ասոնց ամենքը կարող են սովորել հնարել յորինել խորհել և մտածել, վերջապէս ինչը հոսոյանել, և մանաւանդ մարդկային սեռին մեծ տարաւորութիւնը ընթացքով ծանցում է իրեն. վասն զի անոնք որ բանտկանութեան կատարելութեան շուրջը կը մտնան, և իւրքը նոր և կատարել մարդկութեան կերպարանքը կ'աւանդեն, ասոնց նման երջանկութեան մեծ առթիւ ուրիշ աւարկաց մը չէ գտած սոխարհ. իւր ամեն մէկ գործը ասոնցմով է կատարելագործած պարգայրոյցած, և մին

չիւ մարդկային մտաց և տղոց նման չիւր ներկայացուցած:

Այս ձևերը որ տարիքը շորհեց բանական սեռին, միայն անասնոց սեփական չէ եղած. քանզի խորհելու մտածելու և խօսելու առարկաները սեկատար ոյրուլուն, կամ ասոնցմէ դուրս գտնուելովն, նոյն սքանչելի կարողութիւնը կը տկարանայ անոնցմէ. թէպէտ իրենց տրամադրութեանը և կողմութեանը նայելով կը խորհին բաց անկատար. կը յիշեն՝ բաց թերի, ուրեմն անհնար է որ այս տեսակ դիտութեանց և ծանօթութեանց հասու ըլլան. այս ծայրագոյն բարիքը միտդամայն մարդկութեան սեպհական է, և ոչ անասնոց. քանզի «Հանձարը հետադնին է ու մեղ» կ'ըսէ Իմաստասէրը:

Ի՞նչոյց այս տեղ ըիջ մը սխալ կըլաւ առաջադրութիւն բրած կը տեսնամ. միզի չէ թէ միայն անասնոց սեփական չէ, այլ և յատկապէս մերադնեայ կանայի սեռին շատ բուռն ալ կարծեմ չի վերաբերիր. վասն զի գիտութիւնը և մտաց մշակութիւնը իւր թէ իրենց անխերտքերէն մը թուելով կը մերձեն և ետ կը կենան բոլորովն, ունիզը զարմանալու. արդեօր անընդունակ և անյարմար կը կարծէ զինքը գիտութե. կամ միթէ միտքը մշակելու միջոցներուն դարձարանները թերի մի կը գտնուի իր վրոյ, և կամ ծանր բեռ մը

կը համարի զանազան սաղանդներով
լեղուն միայք մը կամ գլխաւ մը իր վը-
րայ կրելը . կը թուի թէ ասանկ մէկ
սովորութիւն մը եղած պիտի ըլլայ մեր
մէջը թէ « Վիտուսթիւն և ուսմանը
կանոնը չի վերաբերիր և կամ յարմար
չի գար » որ է անխոհեմ սովորութիւն .
ամենեւին մէկ պոկատութիւն մը չի
տեսնուիր անոնց վրայ արտիան տեսնի
կազմութեանը նայելով , և սչ ալ թե-
րութիւն մը ուղեղին կազմութեանը
նայելով . ապա ուրեմն ինչ է բուն
իսկ պատճառը , և թէ ոչ հորը և մորը
անհոգութիւնը և տնտեսութիւնը
բը , որոնք իրենց օրամիտ կամ ևս ա-
ւելի անփութի միայք զաւակներն կը պը-
կեն այն հարկաւոր պիտոյքներէն , և
տնտեսական երկրի նման վշահեղձ կը թու-
ղուն անոնց միտքը երբէք մէկ մա-
քուր փաղափար ստանցնել չի աւել-
բնութեան տարկոյցից և այլեւայլ
գիտութեանց վրայ . մտածել թող ան
աղբակիցը ան համազօր (որ իր զու-
կին մոտոց ընդունակութիւնը կորովու-
ցնել չուզէր) թէ արդեօք խորհրդ-
դով է իր բնածը , եթէ սովորութիւն .
խորհի անգամ մը թէ որչափ աղջկանց
կրթութիւնը և ուսումնականութիւն-
ը մեր աղջիկն մէջ է տ միացած է ու-
սման անխոհեմ խօսքերով և գործադ-
րութիւններով . գիտեմ որ մօրդս չի
ձանձրանալ երբէք իւր սովորութիւն-
ը նորոգելու և ղեկքը զօրացնելու
դարձանները . ի գործ դնել . բայց ինչ
զարմանք որ մտային կարողութիւնը
զօրացնելու այնչափ փոյթ չենք տես-
նար . չուրացուի՞ր փորձուած է որ
մարմնայն որ մարդ շատ կը դործէ , տ-
նիկայ ուրիշներէն աւելի զօրաւոր
կըլլայ , ասանկ ալ մտայ համար կը
սեմ որ իւր զօրութիւնը ուելի աս-
ղանդից ամփոփմամբ կրնայ ստանալ ,
որ եթէ ըստ ունիւթութիւն ըլլայ
յարմար պիտի դոնանք ասիկայ խառ-
տակին ըսածին , թէ « Կրթութեան
լինի մասն մարմնայն որ յաճախ վարի
ի գործ » :

Ղշմարտ թէ որ ճիշդ խորհրդա-
ծութիւն ըլլուի , կարծեմ ուսմանը
և գիտութիւն աւելի օրիորդաց պի-

տի վերաբերի քան թէ արտիան սե-
ռին :

Տակաւին մեր աղբի օրիորդաց շա-
տերը չեն զգացած այս գեղեցիկ
երկնածիւր շարհաց բարձրութիւնը ,
չեն առած դեռ գիտութեան և ուս-
ման ճաշակը , չի տեսնալով կամ չըն-
դունելով իրենց ծնողացմէ , կը տես-
նամք որ սակի իւր կը գտնուին ու-
սումնասէր քան թէ ուսումնական .
իրաւ իրան . երջանիկ պիտի համարէր
ղինքը մեր աղջը , թէ որ իր օրիոր-
դաց խումբերը ուսումնականութեան
և գիտութեան ճանապարհը դեպե-
քած տեսնար :

Պէտք չէ հորը և մորը միայն մանկ
զաւկաց քանալ ուսմանը սովորեցնել ,
այլ աւաւել աղջկանց , որ մեծասեմ
արգասիքներ և բարիքներ կրնան յա-
ռաջ գոյ . ողջիմաց կրթութիւնն
ալ գլխաւորապէս մարդ կը վերաբե-
րի . ուսմանց սկզբունքները և բուն
իրենց մայրենի լեզուին ծանօթութիւն-
ները պէտք է որ մարդ հոգ տանին
սովորեցնել . ինչպէս շատ անգամ շա-
տերը շատ տեղ եւրպական աղջայ
մէջ կրնեն , և իրենց որդւոցը երջան-
կութեանը մեծ առիթ կը հանգիստ
նան , որոնք յետոյ թէ իրենց գրաւ-
թիւնքին և թէ ճարտարամտութեան
նին մեծանուն կը հանդիսանան բոլոր
իրենց աղբակցոցը մէջ և մինչև հի-
ռաւոր երկիրներ իրենց անուանոց
հաշակը երեւելի գոյածնին կը առ-
բածի շուտահաս , տմանք տեսնանք
և ոմանք գործնականի միջոցաւ . ինչ
պէս որ շատ անգամ կը կորդումք դե-
րութիւնին շատ անգամ կը լսեմք համ-
բաւաւոր գործքերնին :

Կրթութեան մարդկութեան նոր կեր-
տարոնք կ'աւանդ ընկնք ուսմանը սով-
բող ունձ մը և ամեն առաքելական
գործքեր իր վրայ ցրուներու կը կա-
րողանայ , որ այս ալ ամենուն յայտնի
է . բայց կրթութիւնը միանդամայն
ուսումնականութեան կոխում ունի
ըսելու ալ այնչափ տեղի չունինք , այլ
սա ասարեւորութիւնը կոյ՞ որ ուսումն-
ականութիւնը և հանձարեղ միտքը
աւելի կրթեալ կ'ընէ մարդը , որ ար

այլ շուրացու իր . թէպէտ սոց ալ ունի բացառութիւն ինչպէս կը գործը վնն անանկներ, որոնք թէպէտ գիտութեամբ և ուսմամբ լցեալ են , բայց իրենց բնաւորութիւնը խանգարեալ է . տնոր համար ալ կրնաւ ըսել որ մանկութենէ ի վեր մտաց աւնակութիւնը խանգարեալ յաւարկայից վրայ ըլլալէն է . և անանկ մէկ անձ մըն ալ անուսում կրթեալ անձէ մը շատ վար և պարտաւելի է . շատ լաւ կ'ըլլար իրեն թէ որ ուսումնականութենէ առաջ կրթութեան և քաղաքագարութեան հոգ տանէր , որ գովելէն է աւելնուն . դիտաւոր պարտք պիտի համարի աշխարհք կրթութեան հանգամանքները լաւ սովորելու և իր վրայ ալ գործըով յղցունելու . թէպէտ ուսումնական և հոնճարաւոր մարդ , բայց անիկայ չի դործածէր և անոր համեմատ չի վարվիր , որ չի գիտնալէն ամենն ին տարբերութիւն մը չունի ըսել է . ինչ է անուսում մարդը եթէ ոչ կոճիկ անպիտան , անշահ և անագուս . նմանատէս ինչ է անկիրթ մարդը , ոչ ապաքէն ծանրութիւն աշխարհի , և արհամարհ յայտ ամենեցուն , ուրեմն ուսումնականութեան յարգը լաւ պիտնալով եւ ճանաչելով մերտընեայ օրիորդը զանցառու չլըլալ կը մնայ իրենց գիտութեան և ուսման մասին . պէտք է բնորոշագուծել իմանիլ , և ոչ անպիտանիլ , թող սա հետեւեալ անուական Տիկինի մը պատմութիւնը (որ ուսումնասէր անձ մը համբաւէն յախշտակուած կ'երթայ՝ կը քննէ ու իր մէկ բարեկամին այնպէս կը դրէ .) իրենց բուական իրաւաւոր և քոջաւոր ըլլայ թէ դիտութեան և թէ կրթութեան կողմանէ որ քիչ համբաւ չէ ոտացած իր համարգետոյը մէջ :

Արդոյ բարեկամ ,

Ձեր խնդրանոցը համաձայն գուցի՝ քննելիք է տեղեկացոյ մի բաւ միջե թէ իւր տալանդին և թէ իւր պարկեշտասուն բարուցը կողմանէ . իմ ստիպմամբ անսկիւ և ինչ կերպով սովորելը համառօտ կերպով մը

պատմեց ինձի . ճշմարտութիւնը ու համբաւը որոշելի ճշգրտէն , աւելի գոյաց ճշմարտութիւնը քան թէ անուան հոշակը . որով սոսուգիւ կը խոստովանեմ աղնիւ բարեկամ թէ հաղիւ գտած եմ Աշուղացի մէջ այսչափ հաւրաստ տողանգի տէր անկին մը :

Յարգութեամբ
անխախտաբէ ծառայ Տէր
Կ. Մ.

« Տէր իմ ,

« Ծանօթ է շատերուն հայրդ Գ. Կ. Արդեղեցականը որ ես ալ անոր պըղտիկ աղջիկն եմ , մայրս մեռնելէն վերջը (որ երեք տարեկան էի) ալ իւր սերը իմ վրաս ձգեց , և այս սերն ալ աւրիշ կերպով չէր կրնար յայտնել , այլ միայն կրթութեան սալով ղիս իւր տունը պիւղէն բաւական հիւսու մէկ զուարճալի տրտեղի մը քով շինած էր , և միայն մէկ թեմական իշխանութիւն մը ունէր . այս առանձնութիւնը և շրջակայ բնութեան քեզիցիկ տեսարանը ղենքը գրականութեան ուսման և ընթերցման կը դըրաւէր , ասոնցմէ նախապատիւ կը համարէր առաջինութիւնը — որ մարդկային սեռին մեծ պատուաց նշանը և առջի պահանջուելիք բանն է — կըսէր . և կը ջանար ղիս միշտ այս երկու ճանապարհէն չի խոտորցնել :

« Արշափ որ մեծ մտաւոր ունէր ընթերցման հայր , անոր հաւատարմ կը դանայի իմ որտիս մէջ , աշխատութիւն և մրութիւնը իրար միացընելով եւ թը տարեկան եղած ժամանակս բար քերականական կանոնները մեծ ճշգրտք գոյ կը պատշէի . չիսանձնեցի միանգամայն ինքրդինքս ուսման , այլ կանոնաց մերարեւելայ գործոց ալ ձեռք դարկի , տողանգործութեան և ման բահիւս գործոց , օրը շորս ժամ լուսիններէն ընթերցման համար որոշելով միայն :

« Բուական հմտութիւն ստացոյ սկզբունց մէջ , սիրտոյ Տէստրոսի և Կառնէլիոսի գրութիւնները կարեալ , բայց անանկ քննուել որ քերականական կանոնները ալ աւելի տարուորեցաւ

մտայն մէջ . ասոնցմէ անցայ Վ իրդի-
լիստի և Հորտի գրութեանցը , որ
ամենէն աւելի կարգաւոր արժանի կը
գտատէր հայրս . ասանկ որ ըստ օրէ
սկիւնց վերջին ծայր քաղաքութիւն ըլլա-
ցաւ ասոնց մէջէն , որ ոչ միայն ծայ-
րէ 'ի ծայր կը կարգուայի , այլ և անոնց
մէջն ընտիր հատուածները և իմաստ-
ները դոյզ կը գտուցէի :

Դ Հայրս իր անձկագին ուսման
ոիրոյն պարտքը յառաջ երթալուն և
չտիպանց ընթերցման մէջ յառաջա-
գիւնութեանս նայելով . այնչափ կը դը-
ւարձանար , որ ամենէն բարեբաղդ
կը համարէր իր ունձը առ աշխարհիս
մէջ , մինչեւ համարձակեցաւ բանալ
առջիս յունաց գրականութեան ընդ-
արձակ դաշուերը , և յառաջացրին
զիս այն զուարճալի բուրաստանե-
րուն մէջ :

Ե Հայրս զիւրութեամբ սովորեցայ
յունաց քերականութիւնը , և կ'ու-
զէի անոնց երեւելի գրութիւնները
կարգաւոր . ձեռնամուխ ըլլալ . կ'ու-
կարանը ըստ կարգաւոր վերջը անցայ
Գրեկական գրաստականութեանը ,
Թեոփիլակեան տառնադրութեան-
ցը , Պլատոնի խօսակցութեանց , Սեն-
տարի տաղերգութեանը և Հոմերի
Ողիւսական և Լզդիական գրութեան-
ցը . այսպէս անընդհատ երեւելի բա-
նաստեղծից գրութեանցը մէջ գեղե-
րելովս ընդունած շահս և քաղաժ
պտուղս չէմ կրնար աւրանալ :

Զ Կողմերէն և խաղերէն ընդա-
ները լատիներէնի ծանօթ ըլլալովս
շատ գիւրին սովորեցայ . և անոնկ դա-
ղափար մը ունէր հայրս , որն որ ու-
սանողի մը անհրաժեշտ պարտք կը սե-
պէր անոնք սովորել . գաղղիարէն կար-
գայտմ . դրքերս էին , Ռոբէն . Պօար ,
Իփոթիէլ , Վտաթիւն , Պուհուս ,
Պրուէր , Ռուսս և Վարմենթիլ .
նոյնպէս խաղերէն իմաստն , Լըիտ-
թա , Ալաիկարտիւն , և այլն և այլն . բա-
րոր ասոնք զիս զուարճութեան անծայր
գտալը մտաւարկն և կը զբօսցունէ-
ին միշտ :

Է Եղուաց մէջ ըստ հմտութիւն
անհաղթ վերջը (որ շատ քիչ կը

գտնուի կանանց յետին մէջ) ալ սիր-
տեց բուն իմ երկրիս սրբաւորացի մէջ
գեղեցիկը . Ե Կարս նախնիս պատնա-
տեղծութիւնները Հայրերէն մինչեւ
Բօք իմ ուսմանըս և զուարճութիւն
ներս էին , պատմութիւնը մէկ գեղե-
ցիկ առարկայ մը . քրտմ էի ինձի , ինչ
պէս որ հայրս ալ կը վերցնէր իրր կու-
նացի միտքը զայդ օրերու գեղեցիկ ա-
ռիթ մը . վարագրութեանց մէջէն
քաղած զուարճալի հատորներս ա-
ւանց դոյզ ընելու չէի անցներ , ան-
կէց ետքը գերանտեղան ընդունիւ ձեռ-
նամուխ եղայ , քանզի բուն իմ լեզ-
ուիս աւելի մօտ ըլլալովս շատ գրե-
ութեանց չի կրնայի : Թէպէտ և
չի կրցայ իտրին գիտութեանց մէջ մըտ-
նալ , բայց մինչեւ աս հետեւեալ գի-
տութեանց սկզբունքները չի սովորեցայ
նէ չի հանգստացայ . վերջին ծայր փա-
փաք ունէի ասոնց ծանօթ ըլլալու ,
ոյտինն Եստեղարաշխութեան , ֆի-
լիսոփայութեան , Լիւսարհագրութեան ,
Մաթեմատիկական գիտութեանց ,
Ինքնաշխարհութեան և Քիմիականութեան :
Ե յաջափ ուսմանը բարեկամ մշակեց
իմ միտքս , բայց ասոնք կատարելա-
գործելու մտածեալ չունէի . Բանաս-
տեղծութիւնը ոյնիս զուարճալիս էր
ինձի , շատ անգամ բնութեանս այլ և
այլ առարկոցից միայ յորինուածներ
կ'ընէի , հօրս փափաքանացը համե-
մատ . այս բաները ինէ չէին , այլ հօ-
րոս ջանքը և թելադրութիւնները է-
ին , որ զիս և բոլոր իմ մտադրութիւն
գրոց և ընթերցման յանձներ էի .
դուրի չի մնացի նաեւ երաժշտութե-
անէն և կոթաւէն , բունդի հայրս երա-
ժշտութիւն շատ քաջ գիտնալով սով-
որեցաւ ինձի , և յատկապէս կարաւի
համար դասատու մը բռնեց :

Ը Եսոնցմէ 'ի գաւա կրթութեանս ալ
մեծ հոգ կը տանէր , միշտ զիս ընկե-
րակցացս հետ ըստ օրինի քաղաքապա-
րութեան վարկի կը յորդորէր , նմա-
նապէս իմաստակ խոստկցութեանց և
հանգեթից մարքութեան հոգ տա-
նիլ , և ոչ ալ ընկերութեան մէջ վեր-
ջին ուղիմութեան կերպարանք չընդ-
նէր , վերջապէս կը ջանար առաքինա-

կան դորձերով դարդարելու, և իրեն
վարձանցը համեմատ վարդելու: Չէր
սեռնուեր քուն իր աչքերը գիշեր և
ցարեկ բարոյական վեպերով և ճշմար
բիտ թերյադրութիւններով անցնելով
ողջին գիշերը: Երբեմն երբեմն կու
գային և իմ հասակակիցներս և կը դար
ժանային անոր այսչափ ուսման և քն
թերցման փափաքին: Կրտսէր ընտանիկ
վիճակներ կ'ուենեային միւս տղաքնե
րը և աղջիկները թէ որ իրենց հայ
րենին այսչափ խնամք և հոգ տա
նէին իրենց կրթութեանը համար, կը
սեռնուէր շատ տեղամ անանկ զաւակ
ներ և պատանիներ անկրթութեան
մէջ մտնելու և մեծապէս կը արտփոյժ ա
նոնց վիճակին վրայ: սիրելի բարեկամ,
պէտք չէ տղոց վրայ արտփոյժ, այլ հարց
և մարց վրայ, որոնց որոնք արձակ
կերպով թողելով ինքզինքնին ոյս սե
ռակ թշուառ վիճակի մէջ կը տես
նան, լաւ խորհէ բարեկամ, զաւակի
մը թշուառութեան բուն պատճառը
իւր ծնողքն է, բնդ հակառակը Եր
ջանկութեան և բարութեան աղղար
ձեւ իւր ծնողքը: Ընէ որ ծնողք խո
հեմածիտ քլլան իրենց զաւակները
կրթութեւ և ուսման մէջ մայրենելով
գալիք չարութեանց և թշուառութեան
առաջը կը կարողանան աւանելու, ո
րոնք յետոյ թէ իրենց և թէ իրենց
զաւակները նախանձելի կ'ըլլան բոլոր
մարդկանց ո:

Թ. Կ. Ն.

ԲԱՆԱՍԻՆ ԴՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՎ

Արագիւ և աղուէս:

Բաւելոնի մէկն առաւօտ մը
Կանցներ լին մը բոխնայ,
Տեսաւ այն տեղ արագիւ մը
Աչքը ջուրին մէջ տնկած:
Ուստի քովը գնաց իսկոյն
Բարեւ տաւ երեսունը:
Հարցուց պատճառն ջուրն գիտելուն,
Ու միտքն իմանալ ջանաց:

Թուշուն առանց բան պահելու
Կրտսէ, խոսի գրուցեմ:

Հոս կը պատեմ ես ձուկերուն,
Ջաններ կ'որսամ և կ'ուտեմ:

Ի՞նչ կը հագնիս կրտսէ աղուէսն,
Ո՞վ արագիւ սիրելիս:

Խեղճ ձուկերը որսոյ կ'ուղեն,
Բայց փութ տեղը կ'աշխատիս:

Մեր Եղած տեղն երթանք կուր
Քեզ հացկերայթ մը բնեմ:

Նայէ ի՞նչ բան ի՞նչ կերակուր
Քեզի սիրով կ'երցնենմ:

Խեղճ թուշունը չարին խոսքը
Շխտակ աղիկ կ'արձակով:

Չղեց բանը գնաց հեռը
Ճաշըս գտայ բոխով:

Թէպէտ աղուէսն նորսառ ունէր
Կերակուր մը խիստ համեղ:

Բայց միշտ զանի ծայրել կ'ուզէր
Քան թէ ճաշիկ միտտեղ:

Հարթ սկուտեղով լեցուն կտթով
Բերաւ գրաւ տաշուր:

Եւ հրովցուց ծաղր ընելով
Թէ կեր եղբայր առ կտթով:

Խեղճը բռնը չի գիտնալով
Մէջինն աւանկ կը ջանար:

Երկայն կառուց ունենալով
Բնաւ ուտել չէր կրնար:

Երբ խորամանկն ուրախալով
Կը լափէր կ'ուտէր կերակուրն:

Թուշունին թուրը վազելով
Կը կոցրցէր բայց ի զուր:

Այսպէս չարը լափեց կերաւ
Բոլոր կտթը անյապօղ:

Արագիւն շատ բարկացաւ
Բայց զնքն բռնեց միշտ խոզող:

Վրէժն անկէ հանել կ'ուզէր,
Բայց մէկ հնարք մը պէտք էր:

Մոմբտալով դայս կը գտնէր
Թէ հրաշիրէլ քայն հարկ էր:

Շորհակող եղաւ անկէց
Ու բրած հացկերայթին:

Ինքն ալ զանի հրաւիրեց
Որ վաղը մէկ տեղ ճաշեն:

Երբ աղուէսը տանկ խորուած
Գնաց տունն արագիւին:

Երկայն պտուկ մ' պտորապտուած
Գտաւ մօտի լի ու լի:

Վրէժ միտքով արագիւն
Հրատնուց նայալէս խնդալով:

Որ չի կրցաւ ուտել բան մը՝
Պառակին նեղ ըլլալովն :

Իսկոյն թուշաւն խօթեց գլուխն
Պառակէն ներս միտն կ'ուտեր :

Չորր զբռնէ հանած լեզուս
Պառակէն երեսն կը լեզէր :

Ուստի այսի խաղը խաղաւաղ
Ու անօթի ետ դարձաւ :

Անկէ ետքը մէյմ' ալ ասանկ
Բան մը չընել միտք դրաւ :

Ըհա այսպէս խորամանկներն
Որչափ խաբուղ ալ ըլլան :

Միշտ իրենցմէ վարեններէն
Անօթով ծաղը կ'ըլլան :

Ի՛նչ կերտով որ մէկը խաբեն
Նշն կերտով ալ կը խաբուին :

Ի՛նչ հնարք որ բանեցընեն
Նշնը կուգայ գլուխինն :

Պարսպետ յսէ Ե. Զահմբէտն :

ԲԱՆԱԽՈՒՄԱՆ

Պարոն Բուլիւմ և Գայլ :

Ի՞նչու՞նք ճէնէնալը առաջին ան-
գամ էր որ 1789 ին Վոննէզիլըրի
մէջ Բամֆրէթ դնաց, որ նոր երկիր
մըն էր, և անթիւ գայլերով ալ լե-
ցուն : Իայլ մը իր տարեկան ծաղե-
րովը շատ աարիկներ շարունակ այս
տեղերս ոչխորաց երամին մէջ մեծ կու-
տորումներ կ'ընէր : օրսպոքներուն խը-
նամբովը գլուխէ մատուղալ գայլերը ջն-
ջուեցան, բայց մայրերէն շատ ճոր-
տար ըլլալուն անոնց լարած սրտայ-
թը չէր ինտր :

Վերջուրէս այս գայլը անանկ մէկ
անտանելի պատուհաւ մը Լզաւ ա-
մենուն որ Պ. Բուլիւմ իր հինգ դը-
բացիներուն հետ խորհուրդ արած
վճռեցին որ փոփոխակի անոր ետեւէն
ինան ու սպաննեն : Լըիւսքը շարու-
նակ անոր ետեւէն սլափ ըլլային, և
իմացած ըլլալով որ մէկ սորին մոտ
վընէրը սրտպտուեայ թախարգէ մը
կորսւլած ըլլալուն, իր շրջանը կարճ
ի կարծայ կ'ընէր :

Ինկէ որսորդները ձեան վրայ այս
մոտակար կենդանիին հետքը տեսան,
և մինչեւ Վոննէզիլըրէ գետը եր-

թալով, դոտն որ անիկայ շիտիէ շե-
տակ Բամֆրէթ դնացեր էր : Անկէն
իրենց ճամբուն հոն շիտիէցին ու երկ-
րորդ առաւուն ժամը 4 ին տրիւնա-
հեղ շուները դանի ոյրին մէջ փա-
րեցին :

Բաղմու թիւնը մեկէն հաւարուե-
ցաւ շաներով, հրացաններով, յար-
դով, կրակով և ծծմբով առ կենդա-
նին փայ յարձակելու համար :

Այս գործիքներով զանի իր ելած
փոսէն դուրս հանելու ջանքերը որս-
րաղը ելան : շուները սաստիկ վիրա-
ւորումը ետ կը դառնային և ալ հոն
երթալ չէին աւելր : Ան բարբորած
յարդին մուխը և փառած ծծմբին
հոտը որանցմով ոյրը լեցեր էր, թի-
կըցան կենդանին անիկ գուրս հանե-
լու :

Այս անպատու ջանքերովը մինչեւ
երեկոյեան ժամը 4 ին ձանձաղացած
օպատեցին : և Պ. Բուլիւմ ու գլեց
իր շունը անդամ մըն ալ ներս խրիել
բոց չի կրցաւ : Յետոյ իր խափշի
ծուռային բաւ որ այլը երթայ ու իո-
կոյն գայլը զարնէ : բայց խափշի
մերժեց ըսելով թէ « Ասիկոյ շատ վե-
նասակար բան մըն է » :

Իր բանիս վրայ բարկացած ըսաւ
որ ասանկ երկչուն մէկը իմ ընտանիքիս
մէջ ունենալս ինծի շատ ամօթ է : և
միտքը դրաւ որ ինքը անձամբ երթայ
ու այն ամէհի պողանը աստիկեցնեն,
որ չըլլայ թէ չի գիտցուած ժայռի մէ-
ջ հեղբու ոնքէն փախչի :

Իր գրաջինները համարձուկ անոր կը
ցրցունէին իրեն աստիկ մէկ փոռ
գաւոր դործի մը ձեռնամուխ ըլլա-
լու, բոց գիանալով որ վայրի կեն-
դանիները կրակէ կը փախնային, կըն-
նի ծառերուն կեղեւներէն հեռու առ-
նելով, որոնք միայն ասանկ միջին ու
խորին աեղբւանքները կրնային լըս
տալ, պատրաստուեցաւ փար իջնալ :

Իր վրայի հանդերձը ու բաձկնը
հանեց, ու սարքերուն շուան մը կա-
պեց որ նշան մը սուած ժամանակը
զինքը խիցայ վեր քաշէն, և իր ձեռ-
քը փառած ջահով մը ներս մտաւ :

Վիշ մը կուրորէն առաջ երթալով

այսին հարկանական մասը եկաւ, և առ-
ջնանգամաւն դիմացէն երկու զանի մը
թուծիւն մը երեւցաւ: Անձ լուս-
թիւն մը պատուէր էր հոն. և այն ահ-
ռելի առանձնութեւն մէջ վայրի կեն-
դանինքնէն զստ մարդ մտած չէր:

Ինքը գլուշութեամբ յառաջ գը-
նաց, և մէկ դաւ ի վայր տեղ մը գա-
լով, ձեռաւորներով ճնկաւորներով կա-
մացուի մը անկէ վար իջաւ, մինչեւ
որ գայլին փայլուն աչուքները տեսաւ
որն որ այսին ծոցը նստաւ եր: Կրտ-
կին լոյսէն վեր ցտթկելով, ահաւանե-
րը կծրաւացուց ու իոժոռ դէմքով
մը մամուլաց:

Ինքը մէկէն սոքին չուանը խող-
ցուց նշան ընելու որ զինքը անկէ
դուրս քաշէն: Այլին բերանը կտ-
նած բազմութիւնը որ մէկ ցաւալի
կերքով մը ահամը կը դնէին, գայլին
մամուլը լսելով, կործնցին թէ ի
բենց բարեկամը վերջին ծանր փառն
գի մը մէջ հասեր էր, մէկէն անանկ
որապէս թէ մը զանի դուրս քաշեցին
որ իր վրայի հանդերձները պատրուտե-
ցուն, և իր մարմինն ալ ըստ մասին
մնասեցաւ: Իր հանդերձները կար-
գի դնելէն ու իր գնտակով լեցուն
հրացանը ուսը տանելէն վերջը մէկ
ձեռքը ջահը առած միւս ձեռքն իւր
հրացանը երկրորդ անգամ հոն իջաւ:
Երբոր ստջնէն ելելէ անոր մօտեցաւ
նէ, գայլը առջինէն ելելէ կատգելով
սկսեց ունալ աչուքները խորտակե-
լով և ահաւաները կըծրաւացնելով,
կարծես թէ անոր վրայ պիտի ցաթ-
կէր:

Այս վտանգաւոր վայրկենիս մէջ
մէկէն իր հրացանը ուղղելով զարկաւ
գլխէն: Այս ձայնէն գրեթէ ոչոր
թնդաց, և մօտիկէն խեղդուած իւ-
կոյն ինքըզինքը այրէն դուրս գտաւ:
Ինչոք քիչ մը զովանալէն և մօտիկ
կարելէն ետքը կրկին երրորդ անգամ
վար իջաւ: Այնժամ գայլին մօտե-
ցաւ որ հիմա քիչ մը բնկեր էր, ձեռ-
քի ջահը քիթին մօտեցուց և տեսնա-
լով որ ստակեր էր ահամընեղէն բը-
նեց ու չուանը երեքուց որ իր վերը
կանգնող ընկերներն ալ մեծ ուրա-

խաւթեամբ զանոնք երկուքը մէկէն
դուրս քաշեցին հանեցին:

Յովնանէն Մերգատ Գարբեղան:

Օտրմանայի յեռնածոմ էր:

1809 ին առեկները 1 իսնեղգո ա-
նուն սպանիացի մը Փարիզի, Լնգղի-
այի, Իգալիայի և Իերմանիայի մէջ
դանուած չէ թէ: միայն հասարակ մո-
ղովութիւնը զարմացուց, հապա նաեւ
ամեն բնագիտները և բնապոյծները:
ինչու որ կրակը առ մարդուս մարմ-
նոյն վրայ տողեցութիւն մը չաւնէր,
և անոր գործարարներուն վրայ չէր
կրնար ներգործել, փառն զի այս ոպա-
նիացին կրակ կտրած երկաթէ գաւա-
ղանք և հալած կտայրը կը շօշափեր,
եռացող տար ձեթը կը խմէր և այլն:

Երբոր 1 իսնեղգոն Նարոլի մէջ
էր, Սմանգլինի ուսուցիչը տեսնելով
այս կարգէ դուրս գործքերը սկսաւ
ինքնիրեն քննելու ետեւէ ըլլալ, նախ
տեսաւ որ այս անկիղեղին կրակ կրա-
րած երկաթէ գաւաղան մը կը դնէր
իւր մաղերուն վրայ, սրնոյմէ թանձը
և խիտ շողի մը կ'երար: Երկրորդ
իւր առքի կաշկերուն և գարշապարեն-
րուն ուրիշ տաքած երկաթով մը կը
զարնէր, սրով անանկ թանձը և կը
ծաւ շողի մը կ'երէր: որ մարդուս
հոտոտելիքներուն զորութիւնը և աչ-
ուքներուն տեսութիւնը գրեթէ կը
տիրապայծէր: Երրորդ իրեն ահաւանե-
լուն մէջ ուղղ գրեթէ տաքած եր-
կաթ մը կը դնէր առանց երելու: Եր-
բորդ քիչ մը պղպաղցած ձեթ կը խը-
մէր: հինգերորդ մատուցները հոլած
կատարին մէջը կը խօթէր, և անկէց
ալ քիչ մը լեզուին վրայ կը դնէր: առ
տարորինակ փորձիս տակէն Պ. Սման-
գլին տեսաւ որ մօխրադոյն ծեփ մը
կար լեզուին վրայ:

Այս բնագիտը 1 իսնեղգոյն բ-
րած բաները տեղեկանալու շատ փա-
փաք ունենալով սկսաւ իրեն վրայ
շատ տեսակ փորձեր ընել, և իմա-
ցաւ որ նախ թթուները իրեն մարմ-
նոյն հետ շփուելով մասնաւորապէս
ծծմբային թթուով մը մորթը երկա-

Թին քերականութեան ներգործութեամբ
դէմ կը դնէր. երկրորդ պաղլեզի բա-
ճումը չողիի դարձնելով մինչեւ բա-
ղլեզային բլրայու առաքմանին չափ
մնայ, նոյն պարտութիւնը կ'աւելնայ:

Պ. Սմանդին կարծիք ամառով մարմ-
նոյն անկիղանելի և առաւել անգգա-
լի մասերը շփելով աղէկ մը լուսնա-
լէն ետեւ տեսաւ որ խիստ ապրցած
երկաթեայ թիթեղէ տախտակը դը-
նելով այս անպարտութիւնը աւելի
ևս կ'աւելնար, այն ժամանակը միտ-
քը դրաւ որ նոյն մասնակցները կրկին
շփէ: որով չէ թէ միայն խիստ ապր-
ցած երկաթը անոր ամենեւին ցաւ-
մը չի պատճառեց, հապա մաղերը
անգամ չարեցան, երրորդ այս քը-
տու մեքենան վրայ գահ բլրայով այս բը-
նայէտը նաեւ. կարծիք ամառով իր
լէզուն ալ շփեց, որով մօք երկաթին
ներգործութեամբ դէմ անգգալի և
գաւ. չորրորդ պաղլեզէ բաղադրեալ
պղնձացոյ բաղադրութենէ և ու-
ճառէ ծեփ մը շինեց, և դրաւ լեզ-
ուին վրայ, ու խիստ տոբցած երկա-
թը իւր փորձին ատեն ամենեւին լը-
գացում չի պատճառեց. հինգերորդ
պղնձացոյ ձէթը իւր լեզուն վրայ
թափեց, և անանկ եղաւ որ ամենե-
ւին չարեցաւ, հապա միայն սու-
լեւու ձայն մը կուգար ինչպէս որ
մօք երկաթը ըստին մէջ ձգուած
ժամանակը կ'ըլլայ. այն ատեն ձէթը
գտնը էր ուստի առանց վառնի կըր-
նար կըլլէ. այդպէս Պ. Սմանդինին
ձեռքը լի թոնկազօն փորձերը բա-
ցայայտ գոնաւեցան ու ապրածուե-
ցան. յայտնի է որ անիկայ իր լէզուն
և իր մարմը նոյն հնարքներով կը պահ-
պանէր, իսկ մաղերուն փորձը անանկ
գտաւ որ խիստ ապրցած երկաթը դը-
նելին առաջ զանաւոր պաղլեզի նման
հեղանիւթով մը ու ձմբային թիթե-
ղով մը կը լուար, որով և ամենեւին
չէր իսնձնէր:

Այսինքն հիմա պղնձացոյ ձէթին
այս տեսարանը այնչափ գործնադիր
էր. ինչու որ երբ ձէթին բարեխառ-
նութիւն բարձր անախճանք հասկըցնէր,
ուղեւով անոր մէջ կապար կը ձգէր,

որ հոն լուծուելով անոր տաքութե-
մէկ մասը իրեն կը քաշէր, և յետոյ
քիչ մը լեզուն վրայ կը թափէր, որ
առանց վառնի խմելու բաւական կը
պաղէր:

Այս ծեփեալ անգամին վրայ հա-
րած կապարին չի ներգործել, շու-
տով պաղլեզին առաջ կուգայ: Այս ա-
մէն բաներէն կ'ըմտնէ հասկընալ որ
լի թոնկազօն կապարին տեղ Տարսիքի
լուծանելի բաղադրութիւնը կը գոր-
ծածէր:

Թէ որ հին ժամանակները բլրայ
լի թոնկազօն կախարդ պիտի սեպուէր
և դատաւորներն ու զանի վաշտա-
կաւ տեսնէ վրայ դնելով փորձով պի-
տի հասկըցնէին հնապարհութեան
լի թոնկազօն անկիղանելի բլրայ:

Թարգ. Սարգիս Վահագն Գ. Համբարձում

ԲՆԵՊԵՏԱՌԻԹԻՆ

Սոն, իմ էղբերդ նման ընտանիք:

ԱՅՍ կենդանին տեսնել մը Եղե-
բու է, և սերիշներէն կը զօտուի ի
որունգներուն քիչ մը բարձր բլրայ
վր, սկանջներուն և մաղին երկայ-
նութեամբ, ըղունգներուն թօնն
բութեամբ, և չափազանց ցաւը
երկիրներու մէջ կ'աղլի:

Քառնաթաղի աղղերը այսինքն լի
մօտցիք և լի քանակիք այս կենդանին
կափի, ոչխարի, այծերու և ձիաւ տեղ
կը գործածեն:

Այս կաթէն ստանիր, կոգի, կամ
ճարպ կը շինեն. միւր պարտաւ է
մարմը հանգերմի տեղ ալ կը հա-
նին. մարմնոյն միանգուններուն ճարքեր
դերձանի տեղ կը գործածուի. և եր-
բոր իրարու միացած ըլլան, շուտով

1 Այս բաղադրութեան գտնը միջապային
որն որ 90° հեղուկ կը գտնուի, որ ըսել է թէ 90°
պղնձացոյ ձայն մէջ կ'ընայ հաղի, այս բաղադր-
ութիւնը շինելու համար բուսական է 3 մաս անոր
8 մաս պղնձաք և 5 մաս կոպար. ամենք իսկ
խառնելով հաղիքնէլ. ամիկայ մատուցները փայլե-
նելու կը գործածեն, և երբոր այս բաղադրութե-
նը մէջ քիչ մը մաղի տալիցնէր, ըրոք քիչ
կը հաղի և կ'ընայ ծառայել անգամաւորանք գրե-
նելու:

տեղ կը բռնէ . ոսկորները դրբալի , մուրճի և ուրիշ բաներու տեղ կը գործածեն , ու եղջիւրներն ալ կուտ . քերուէն ընծայ կը տանին :

Այնպէս կարգէն ընտանիք մը սովորաբար 100 էն մինչեւ 300 ռան ունի . և հարուստները մօտեւորաբար 1000 և երբեմն աւելի :

Անկ աղախին մը բաւական է շան մը ընկերութեամբ մէկ փոքր խումբ մը արածել . շուրջ ոտները մէկ տեղ կը պահէ , աղախինն ալ իւր ջեն չափազօր մարդերունը մէկ տեղ կը մոզի :

Այս խեղճ , պայտու և տշխուտ տէր կենդանիները լէ՛ն ըսուած իստափը կը սնանին , որ ձիւնը դանտը կը պաշտպանէ սառցոյններուն դէմ . և ծառի ընձիւզներ , գորաներ , փայրիկ ձեր և լերան մկներ ալ կ'ուտեն :

Կարողեա՛ն Սարէն Սերոյեան :

ՔՈՒՄԲԱՆԻՊ

ՓԱՅՆԱԼԼՈ ԽԵՅՍՏԱՊԻՆ ԽԱԼԵՐԸ

(Երեսնակէս :)

ԱՅՍԻՄ մ'ալ երբոր Թագաւորը մեծ կաքու մը ընել կուտար , առ չար աղնուակներ՝ որ խաղու մէջ գիւրաւ չարժ քլալուն համար կը պարծէր , մէկէն ՚ի մէկ ինքզինքը տնկարող դըտաւ իր սոքը գետնէն վեր վերցընելու անանկ փայրիկանի մը մէջ՝ երբոր ինքը կ'ուզէր գեղեցիկ փայլ մը գոռնալ . վառն զի իր ոտքի սովաններուն տակը դաղրտաբար սնանկ մէկ տեօակ մը մեղրամոմ քսուած էր , որ տարբաճին պէտ տմուր մը գետնին փակաւ , և չորս դորաւոր ծառայդէպ եղաւ անոր ոտքերը գետնէն փրցընելու . և երբ պնաց որ իր երեսին քրտինքը սրբէ որ ամօթէն և կատաղութենէն շատ տաքցեր էր , իր երեսը անանկ սեւ Թաշինակով մը սքրբեց , որ մեղմով ծածկուած էր , և

ներկայ գտնուողները խնդալէն ճախեցաւ , և անոր պատճառը իմանալու համար երբ հայելին նայեցաւ սկըաւ ոտուքները գետնիը դարնել և կրակ կորեցաւ , քանզի ճիշդ ծխնեղալ մաքրալ գարձեր էր :

Այս դայրացուցիչ դիպումսէն քիչ մը ժամանակ ետքը , Թագաւորին սենեակին մէջն եղած խօսակցութիւնը բարոյսին պարսն Պուխոյնիսին գեղեցիկ երևոյթիքին և հարուստ հանդերձներուն վրայ դարձաւ :

« Այս ր , ըսաւ Փնչինելլօ . « անկէպ գեղեցիկ հանդերձներ հագնելու շատ փափաք ունի , և յիշաւի շատ ալ գեղեցիկ է . բայց իր վրայ տարբինակ մէկ բան մը կայ որ ամեն մարդ չի գիտեր » :

« Ի՞նչ բան կրնայ ըլլալ անոր վրայ » հարցուց Թագաւորը :

« Կարծեմ՝ ձեր վեհանաճառութիւնը առ բանիս վրայ յիշաւի տղէտ չի պիտի ըլլայ » , ըսաւ պղտիկ ճարտար կապիկը :

« Ի՞նչ ըսել կ'ուզէր » հարցուց Թագաւորը :

« Տէր իմ՝ ձեր պարտականներէն մէկը ադ բանը կրնայ ձեզի բացատրել » :

Թագաւորը պայտաւակոններուն հարցուց , բայց գրեթէ քոլորն ալ Փնչինելլօին բաժը չկտէին . նորին վեհանաճառութեան հետաքրքրութիւնը աւելի սասակացաւ , և ստիպեց անոր որ այն բանը իրեն յայտնէ :

« Տէր իմ » ըսաւ Փնչինելլօ « ես կը կարծէի որ այն բանը ամեն մարդ գիտէր , բայց որովհետեւ մինակ ես եմ եղեր անիկայ դիպողորդ աղէկ է որ ես ան գաղանկիւր առանց մեկու մը դատեղելու պահեմ » :

« Այս փոքր կուտամբեղի ուրիշիմը չի զրուցել անիկայ » ըսաւ Թագաւորը « Թէ որ ինձի դաղանաբար ըսես , և քանի որ քու Թագաւորդ եմ կը հրամայեմ՝ քեզի որ ադ դաղանկիւր ինձի իմացընես » :

Այն ատենը Փնչինելլօ իր բերանը Թագաւորին ախանջին դրաւ և կամացուկ մը ըսաւ , « Տէր իմ , պարսն

* Տես Թիւ 3. Երես 31. Թիւ 4. Երես 92. և Թիւ 5. Երես 81.

Իրենէսի. Պաւհօյնիօսին վրան մանր մա-
նրք փետուրներ բուսեր է ։

« Ի՞նչ ։ Ըսաւ Թադաւորը , « փե-
տուրներ մի բուսեր է , առանկ բան
կըլլայ մի ։ »

« Ինձի կը հարցընէք նէ շատ աղէկ
վայեր է աւեր իմ ինչու . որ ան ճիշդ
Թադաւն դարձեր է , միայն Թէ գրե-
խուն , ձեռուրներուն եւ երեսին վրայ
բան մը չիկայ ։ »

« Հատ աղէկ , տակէ ետեւ ալ չի
պիտի զարմանալէր երբ որ արագու-
Թեամբ կարգաւելաւ ըսայ ոքոսու Թա-
դաւորը , « Բայց փետուրները յիշա-
ւի շատ դարմանալու բան են ։ »

« Բաճա չիտակ է աւեր իմ . փե-
տուրները անոր չորս կողմը ծածկը-
ված է , եւ գետինը նստած ժամանա-
կը դիտելէք որ հանգարտ չիկրնար
նստիլ ան ։ »

Թադաւորը ձայնը ձգած խնդալէն
կը ճաթեր , եւ իր ձեռուրները ուրա-
խութեն իրար կը շիւէր . Պալատական
ները անոր խնդալը սենսալով , եւ
ինքիրեննուն կարծելով որ Փնչինելլո-
ին դադանիքը շատ աղէկ բան մը եւ
զամ պիտի ըլլայ , մէկ մէկու ետեւէ
անկիայ մէկ կողմ տարին , եւ աղա-
չեցին որ ան բանը իրենց ալ պուցէ ,
խոտանալով Թէ մէկուն բան մը չենք
իմացընէր . Ինչ ան դադանիքը ձեղն
հաճութեամբ կը բանամ ըսաւ Փըն-
չինելլո , նոյն պատասխանը անոնց ա-
մեն մէկին տալով , բայց միայն ուս-
պայմանաւ որ այն բանը Կրեւան չի
հաներ .

Ինչ ատենը Թադաւորին պուշած
պատմութիւնը անոնց ամենուն ալ
պատմեց , եւ փառք Կարոյձայ որ սո-
գազանիքը պալատին մէջ չի լսող չե-
ղաւ , վասն զի մինչեւ անդամ իր
հանոցին անօթ մարդազը գիտէր որ
պարտ իրենէսի Պաւհօյնիօսին վրայ փե-
տուր բուսեր էր , եւ ճիշդ այս բա-
նէն ելաւ այն ուսածը որ սովորաբար
հիմա կը պարծաւուի որ հաւատար-
մաբար չի պահուած գաղանիքները
ան ժամանակէն ի վեր Կարողայի մէջ
Փնչինելլոյ գաղանիքները կըսուին .

Կարոյձայ ժամանակի մը մէջ պա-

րոն Պաւհօյնի Թադաւորական սեն-
եակը մաաւ Թադաւորին հետ Թադա-
խաղալու , եւ իրեն ներս մտնալը ամեն
մարդուն խնդալու , նուրբ քննութի-
մը , եւ անսովոր ժողիւհներու պատ-
ճառ եղաւ , որոնց իսկական ինչ ը-
լալը նարին վեհանձնութիւնը բնա-
չէր գիտէր . ոմանք այնչափ անոր մե-
կուգային մինչեւ անդամ ոտուրնուն
մատերուն վրայ կայնած անոր կրո-
նական ի փար կը նայէին , որ անոր փե-
տուրները տեսնան .

Պարոն Պաւհօյնիօսին համար եղած
սոս բոլոր բաներուն գէշը ան էր որ
շատ մը խաղ կորսնցընէին ետքը ը-
սաւ Թադաւորին . « Տէր իմ ձեր վե-
հափառութիւնը աղէկ փետաւեց զիս
այսօր ։ »

Եւ խորբերուն վրայ հոն եղանե-
րը սկրտան խնդալէն ճաթիլ , եւ Թա-
դաւորն ալ ըսաւ . « Հատ աղէկ իմ
սիրելի Իրենէսի , շատ ուղիղ խաւ-
ցար ։ »

Պարոն Պաւհօյնիօսին ամենեւ ին խե-
բը չէր հասներ Թէ ինչու . համար ա-
սանք իր վրայ կը խնդային եւ կը գիտե-
ին , վասն որոյ սիրտը կտորած իր սե-
եակը առանձնացաւ այդ նեղացուցի-
ղէնքին վրայ մտածելու .

Բայց Փնչինելլո իրեն ըրած խոր
գախտութիւններէն իրեն պատահի մը
դուր չէր մտածեր , եւ Երտ Պաւհ-
օնիօսին ըրած խաղերը բաւտիան հա-
տուցում չէր սեպէր ոմար . () որ մ'ող
իմացաւ որ ամեն իրիկուն նոյն ժա-
մանակին մէջ մտադնու ուղանի գաղա-
նի կ'երթայ եղեր Թադաւորական
պարտէզներուն մէկուն անկիւնին մէ-
կէ դեղեցիկ սարփինայի մը մէկ քով
հող կը փարէ եղեր . Փնչինելլո որ հե-
տաքցիւր էր եւ անոր ամեն մէկ բանը
աղէկ մը աչքէ անցընելէն ետքը դնայ
նոյն տեղը փորեց , եւ ոսկի բաւակ մը հա-
նեց , որ Պ . Իրենէսի ազահ մէկը ըլլա-
լուն եւ դողցոնելու փախը ունինալով
հոն տարեր Թադաւոր էր , ինչպէս որ
չար եւ տրմաթառէր մարդայ ուղորու-
թիւնն է , բայց Փնչինելլո խորագոր-
մէկը չըլլալուն , եւ իրեն վերաբերել
չեղած բաները առնել չուզելուն գա-
նա

ձը նորէն իր սեղը թաղեց, և յետոյ արտօրեօք դնաց թագաւարին ցամ-
կըռտելով և կացնելով որ իր մեծ մար-
մարիանէ սրահին մէջ նստած հաց
կ'աւտէր :

« Եւ լուր ունիս » հարցաւց ինք-
նակալը Փնչինելուն տեսածին սկսաւ .
« տէր իմ, ըսաւ կոպիկը ցած ձայ-
նով մը, ձեր տարն մատակարարը տե-
սած մը թաչուն եղած պիտի ըլլայ ,
վասն զի թէ միայն փեռուրով ծած-
կուած է , հարս մինչև անգամ հաւ-
կիթ ալ կ'ածէ կոր :

« Եւ ինչպէս բան է » ըսաւ նա-
րին վեհափառութիւնը , « ինչ բնէ
կ'աւտէս , պարոն Պաւհովինո հաւկիթ
ալ մի կ'ածէ » :

« Տէր իմ » ըսաւ Փնչինելոյ , « ճիշ-
մարիտ հաւկիթ ալ կ'ածէ կոր :

« Այնչէս խօսք » ըսաւ թագաւորը
մեծագլու զարմացած :

« Տէր իմ » ըսաւ չարագործ կու-
ղիկը , « թէ որ ձեր վեհափառութիւ-
նը բարեհաճի վաղը գիշեր իմ հետս
գալու , ան ատենը ամեն սարակոյտ
կը փարատի » :

Երկրորդ իրիկունը թագաւորը և
Փնչինելուն պարտէ զներուն մէջն մէկ
տեղ տնցնելու ստիպման , նորին վե-
հափառութիւնը շտառ վեց իր տա-
րոն մատակարարին հաւկիթ ստեղծ
տեսնալ . երբոր սարկիմային քով հա-
սան ծառերուն մէջ պահու ըսեցան ,
և մէյ՛ս'ալ տեսան որ պարոն Պաւհո-
վինո անդիէն կուգար . ինքը սարսիկ-
նային մէջ մոտու ամեն կողմէն զգու-
շութեամբ գիտելով , և յետոյ իր կրա-
նակը դէպ 'ի թագաւորին և Փնչի-
նելոյն պահու ըսած տեղը դարձնե-
լով գետինը ծռեցաւ , որ ընչ մ'ալ
ոտակ թաղէ :

« Դժմարիտ ես Եղեր » ըսաւ Փրն-
չինելոյն , « հիմա հաւատացի որ դուն
ճշմարտախօս մարդ ես եղեր , ասանկ
ղուարձակ բան երբեք չէ տեսնու-
ված . մարդ մը շտառ թիչ հոգ ունե-
ցած պիտի ըլլայ , որ ինքզինքը հաւ-
կիթ ստեղծ զուարճացնէ , բայց ինչ
կ'ընէ կոր ան հոն » . « Ինչ սխալ բ-
նէ , հաւկիթները կը թաղէ կոր » ըսաւ

Փնչինելոյ :

« Եւ , կը տեսնամ կոր » ըսաւ թա-
գաւորը իր ձեռքները շարժելով .
« ալ սա բանիս տարակոյտ չի մնաց ,
իմ պարոն մատակարարս հաւկիթ ալ
կ'ածէ եղեր » :

Այս փայրկեանիս սգնաւականը
դուրս ելաւ , և կամայ կամայ կը քա-
լէր իր դադունի գանձերուն վրայ մե-
տածելով . թագաւորը , ժամանակ չի
կորնցնելով սարկիմային մէջ դնաց
մտաւ , որ ատեն Փնչինելոյ կանթեղ
մը փռեց :

« Եւ տեղը » ըսաւ թագաւորը :

« Եւ աղէկ » ըսաւ Փնչինելոյ ,
և իր դանակով սկսեցաւ հոգ փորել ,
բայց չէ թէ այն տեղը ուր ինքը գի-
տէր թէ ոսկին թաղուած էր » :

« Տէր Եւ » ըսաւ մէկէն 'ի մէկ թա-
գաւորը երբոր հաւկիթները երեսան
երան , ահա մէկ հաւկիթ . ահա եր-
կուր , ահա երեք . ահա չորս և այլն .
և համբոյց անոնք սր տասներկու հատ
էր : « Դժմարիտ » ըսաւ նորին վեհա-
փառութիւնը իր մոտու ըներուն ծայ-
րով զոնոնք դարձնելով , ասոնք իս-
կապէս հեղկահաւի հաւկիթի կը նը-
մանին :

(Երեսներ) :

* * * *

Ե. Գ. Բ. Ե. Ե.

Թէ որ նախնի դարերուն աղգա-
յին յուսալարիմութեանց յիշատա-
կութիւնները կարողացած ժամանակ
նիս սիրտերնիս անհամեմատ ցնծու-
թեամբ լեցուած , աչքերնիս ուրա-
խութեան քաղցր արտաստեքներ կը
բղխէ , և երեսնու համեատ ժպտը
նեքին զուարճութիւննիս կ'արտա-
յայտէ , Եղտաւեր դիւցաղունքներ
նուս անմահ տնունը մեր վերայ , և
զարմանալի մեծագործութիւնքը մեր
սրտին ու մարմին վրայ կը քանդակէ ,
և մեր անոնց տահմէն անուամբ տնե-
նողով , անոնց անուանակրութիւնը
պարծանոք բերան կ'առնենք նէ , ին-
չու մեր սա ժամանակի վեհ աղգա-

սէրներնուս որստիպաւելի անունը ա-
նոնց հետ չի պիտի ընորդենք, և ա-
նոնց ներքադական անուանցը ցուցա-
կին մէջ չի ստորագրենք, որ ազգիս
անիշխանութեան ժամանակը անող-
նական խղճութեան և սառնասրմանց
ժամանակը ամեն մէկը Հայկոյ սքան-
չելի անստուածազուլանութեամբը, Ա-
րամայ մեծապանծ հայրենասիրութե-
մեծին Տիգրանայ մարդկութեան ոյժ-
աանի ձիրքերովը, Արաաշէս Բ. ին
կենդողողուտ և մտաւոր մշակուեց
բաղձանքովը, Աղաբաշտոյ որդարու-
կորով վեհանձնութեամբը և ուսում
նաեանց եռանդովը աղբիս բարիքը կը
անտեսեն հոգեւոր և մարմնաւոր, և
բարեշնորհ կատարելութեամբ ձրից
սիւն և ամբութիւն եղած են ազգիս
անկործան հաստատութեանը, և ա-
ռաստաձիր արդեամբք և սիրայորգու-
քաջախելութեամբ ակօրները կը զօ-
րացնեն, լրբողները կը կազդուրեն,
որպէս զի ազգին ազադայ բարեացը
և բարդաւաճութեանը իրենց ջանքը
և աշխատութիւննին չի ինայն: Ա-
սոր համար ինչպէս որ երկիրքս այս
ստուածաճաճոյ առարկնութեանց
անմտաց յիշատակութեանը և բիւ-
րադասիկ փարձուց փոխարինութեա-
նը կը հաւատանք, նոյնպէս աշխար-
հիս վրոյ ալ երախտագէտ որտեղէն
վայրկեան մը մոռացութեան ստուե-
րի տակ չի մնալուն կ'երաշխաւորենք
աներկբայ յուսով:

Այս երախտագէտ սրտերուն կար-
գըն են ազգիս լրութեանը հետ մէկ
տեղ օրհնարան սուրբ Սահակեան և
սուրբ Փրկչի վանուց դպրոցները, ո-
րոնք իրենց ամեն մէկ շնչառութեանը
փենմաշուր Պաշապատաց անդուդական
բարեպաշտութեան հոգեպարգէւ չը-
նորհը կը շնչեն բարեմտղթութեամբ,
և կը վայելեն խանդակաթ աքտիւ:
Ինչպէս որ ահա սուրբ Փրկչի վա-
նուց բարեկարգ դպրոցը այս օրերը
իր վեհ բարեբարներուն մարգասեր
այցելութեամբը և առատասխամ աղ-
գակիրութեամբը որստուրկելով, իր
երախտագիտութեան որստուց ան-
փոխարինելի ըլլալը փանաքի դրուիս

կը խառտովանի:

Վի զի մայիս ամսոյն 17 երարդ օրը
որ Քրիստոսի (Ճագօր Համբարձ-
ման տօնախմբութեան հանդէսը մե-
ծապոյծաւ շքով սուրբ Փրկչի) անքը
կատարելաւ սահմանաւած ըլլալով, և
Վիկտորատիւ և վեհափառ սրբազան
Պատրիարք Աղգոսէր և արի Հովա-
սեանիս Քնի իրկառիկ իտրհուրդը
մատուցանելու գնացած ըլլալով, Ան-
գղիանամ Վիկտորներէն և Վերապոյն
Ստրալայն դերայարգ Առնակաղնեքէն
բարումք իրենց կրօնական պարտաւ-
րութիւնը հոն կատարելաւ աշխտա-
սիրեցին, որոնք էին պերճապատիւ և
աղգասեր Սիրաիլ ամիրայն Նեպոլի-
լեան, գերապատիւ Պետրոս ամիրայ
Խորտանձեան, գերապատիւ Պորոս
ամիրայ Աշնսեան, գերապատիւ Ան-
կոլաս աղա Սիսաբեան, աղնուափոյ
Սարգերէս աղա Սիսաբեան, աղնու-
ափաջ Աւափա աղա Սիսաբեանց,
մեծապատիւ Անկոլաս աղա Հովա-
սեանց, մեծապատիւ Յարութիւն ա-
ղա Հովաթեանց, յարգապատիւ շալմ
Պասպար աղայն, աղնուափաջ Սոն-
փան աղա Քարսեղեան, և ողբոյցին և
բեսփիսան գերայարգ և պգ ճանախ
Յակոբ աղա Արձիկեան, և աղբա-
տասեր և ուսումնասէր բաղձանք
բարեհաճեցան պալ նոյն օրուան հա-
դէսը իրենց ներկայութեամբը և և
շքեղապարդելու, և որովհետեւ քե-
րապատիւ Սիրաիլ ամիրայի ամարա-
նոցը Պեօյիք տերեւ ըլլալով չէր կը-
նար կանուխ սուրբ Պատարանդին հա-
նիկ, իր կրօնափրութիւնը յարգորեց
որ շոգենաւուն միջոցաւ իր ուղեգր-
նայութիւնը դիւրացրին, և իր քե-
րիտոնեական պարտաւորութիւնը կա-
տարէ, որով և անմահ խորհրդոյն ը-
նորհաբաշխութիւնը ժամանեց և ներ-
կայացաւ մինչև վերջը, իւր մեծ
հուատ առ տրինասէր և համեստ
կենցաղ լծակցին, և ուրիշ ոգնաւա-
յի դերդաստանայ հետ, ամենքն ալ
շոգենաւուն արագ լծացութեամբ
իրենց ուխտը կատարելու փութալով:
Յետ աւարտման ահաւոր խոր-
հրդոյն աղնուա և ի տիկնայք կանանց

կողմը մարդ տաէր այցելու թեւով մը խիթաթիւնն ետքը, յիշեալ գերայտորդ Մկրտչին ալ ընկերութեամբ գերաւ տատիւ Մկրտչից աշխատասիրեց այցելու շրջիւ Վանքին ամեն մէկ թաւը, և զոնոնք առատ զթու. թեամբ տիրութիւնն ետքը փրկելի ազգային գրաւորոցին բարձր կազմութեանը և կարգադրութեանը քննութեան ելելով, նախ տղայոց սեղանատունը իջան մի աքոնութեամբ, ուր տղայքն ալ կը ճաշէին, և որովհետեւ տղայոց բարեկարգ կանոնին մէկն ալ որ մը սրբազան Պատմութիւն, որ մ'ալ Վերստանէական հարց պատասխանի կարգաւ էր, և նոյն օրն ալ Վերստանէական կը կարգաւորին սերտ ի բերան, բարեորաշտ ամիրոցն իր առաքելի ընկերներուն հետ բաւական ժամանակ հարց պատասխանին մոտիկ ընելով, որդիցը սեղանատան մարտութիւնն ալ կարգաւորին ալ մանր աչքէ անցնելով, իրեն դոհութիւնը յայտնեց պանչելի ազգատուիրութեամբ սա տնդուգտ կան խօսքը որոտասանելով. «Այս մեր առնէն կարելու, առ տեղին բուռականութեանը և տեղեկին կցելու է»:

Հաճեցան տնկէ վերջը տղայ հանգըտարանի տնոնել, ուր Վերստանէ քանի մը բազմաձևուտ սննդիք ալ պերճ ազգատնէրուս ընթացակից ըլլալով, մէկ տեղ գտնելին և դոհեղան մարտութեան և կարգադրութեան և աշխուրջ անտեսութեանն որ առողջ օգի դեմ տղայ գիշերային հանգիստը տնօրինելով առողջութեան ալ մեծ օգուտ ունենալուն հոգ տարուեր է, և դարձեալ այս մասին ալ իրենց անտանի ուսումնարաններուն կարգէն վար չի մնալը վկայեցին նոյն իսկ եւրոպացի պարոնները: Բայց ուրովհետեւ 209 տղայի գիշերը հանգիստ ընելու համար որոշուած տեղը որչափ մարդը քաջ պատասխարուած և արթուն հոգորութեան տակն էր ալ նէ, վեհանձն Մկրտչին ուսումնասիրութիւնը թեւադրեց որ բիւժ'ալ մեծ ու ընդարձակ ըլլայ, և մահիճներն ալ իրարմէ շատ հեռու ըլլան, արպէս զի գիշերային պահուն

մէջ շնչառութեանն օգին ապականել մասունքները տղայոց, առողջութեանը փնտ մը չի բերեն, ու ետքը բժիշկի կարօտ ըլլան, «Թէ և բժիշկը, դեղը և դեղադործը տան ժամ» Վանքին մէջը պատրաստ է ալ նէ»:

Այս օրինակ աստուածահաճոյ առաքելութեան բանագասութեամբ հրամայեց խորհրդաւորութեամբ իր բարեսիրտ ընկերներուն հետ որ նոր տեղ մը պատրաստուի, և այս բանին առատածիր նուէրք և մեծ դուստր բարեհաճեցաւ շնորհել, քաջալերեց հոգաբարձուներն ալ, որ պէտք եղած ջանքը և վտասակը ի փառս Աստուծոյ և յօգուտ տղային կրել յանձն առնուն, և ամեն սրտաբեկ և անիրաւ խաբէրը ազգասիրաբար տանին, իրենց բարի ջանքերովն վարձքը և անկախութիւնը Աստուծոյ յոշարով, որուն կը նըւիրենք մեր ամեն ծառայութիւնը:

Այս քիչ մը հանգիստ առնելով, և անարգամեծար այցելուները իրենց սիրաւ քիչ մը կերակրով զորացնելն ետքը, աշակերտաց քննութեան զանգուկը դառնին ալ դպրոցը հրաւիրեց, ուր տեղ դուարթուն ողբով բազմեցան ունենդիր ըլլալ այն ազգու և սրտաշարժ աստեմաստութեանը, որն սր դպրոցին առաջին կարգի ուսանողներէն մէկը շորագրեց աշխարհիկ լեզուաւ, ազա քննուեցան տղայքը հայերէն, տաճկերէն, դաղդիերէն, թուրքական և աշխարհագրական ուսմանց մէջ, ամենքն ալ իրենց հասակակից սուրբ Սահակեան Վորժարանի աշակերտաց դասարանութեամբ յառաջացած ըլլալով, գծողութեան արուեստի մէջ ալ բաւական յառաջագիծութիւնն նոյն պէս ուրք Սահակեան Վորժարանի աշակերտաց վերադարձութեամբ ըլլալը յայտնի է տնկէ, որ ուրիշ դժագութեան դաստառի ոտք կոխած չենոյն դպրոցը, և նկարներուն ճշգրտութիւնը և ուրուստրութիւններուն կատարելութիւնը նոյն իսկ քաջապէսներուն վիտրութեանը արժանի դատուելով, ժողովոյն դոհութիւնը անշափ եղաւ:

Այս գերայտորդ ժողո

վոյն քահերեց ամենապատիւ որբութեան Պատրիարք Հայրը 'ի դիմաց հանդիմանանայ : Հապարարձուաց ազգասէր փոյթեռանգն ծառայութիւն յօդուտ և 'ի յառաջադիմութիւն ազգին ընդունելով, դատաւարաց խրատ և աշակերտելոց քաջաշէրութիւն օրհնածիր յորդոր մատուցանելով, իւր հագեւոր շնորհը և Մատուածույն օրհնութեամբ քահանայութիւնը մատակարարեց ամենուն հոգեզուարձ խնդութեամբ :

Եւ որովհետեւ նոյն օրը Կերու պատիւ Տառեան Պողոս մանրայն տղաքունի վաւօգապետ և սուրբ Փրկչի վանուց ընդհանուր վերատեսուչը չի կրցաւ հանդուստիլ տղայունական դործոց պատճառաւ, փափորոյ և բարբ հանդիմանանքը իրենց անսոյման գործութիւնը մատուցին առ դէմս նորս որբազան Հօրը, շնորհակալ ըլլալով իրեն արթուն տեսչութենէն, որ Վանուցը անբարիք և անպարսաւ կարգադրութիւն և ուսումնորոշման բարեփառած որդարութեանը ազգաւորաբար որէաւ և տեսուչ ըլլալով, իր կողմանէ հապարարձու արթուն խահական ազգասէր բարեջան անձեր կարգեր է. օրպէս զի աղքին տունը ազգին պարծանք, տղաբաւոյ ապաստան, հիւանդաց պատուարման, տը դիտաց ուսումնարան, անառակաց զգաստութեան դասարան, անտերունչ պատանեկաց ալ արհեստարան ըլլայ արդեամբ և ոչ անուամբ միայն :

Եւ օրինակ աղքատէր խորհրդաւ ծուլեմամբ յարիշտակուած, և բոլոր ջանադրութեանց վրայ ուրախութիւն զմայրած, ժամը 9 սկսեցին մեկնիլ, նախ դերոյտորդ Սիրաիշ ամիրայն իւր ազնաւազգի և առաքինի ընկերներովը նոյն շողենուով վերադարձաւ իւր աստուածապահ տունը, զամենին ալ իրեն աղքատիքութեանը վրայ սրան շաղընելով, աղքատները իր և հետը կողով գերդաստաններուն Մատուածաւոր բարեպաշտութեանը բարեմաղթում դրաւելով, նոյն և անտերունչ տղայքը իրեն ուսումնասէր և բարեպաշտ խնամող օրհնաբուն ըն-

դունելով, ուղեկից եղան հետը մեծարու հանդիմանանքէն մեկ քանին, աղքատաց բարեբանութիւնը իրենց ազգաստիքութեանը և ուսումնաւանչ բողծանացը երախտապարտութեան նուէր առնելով անանցմէ, ամենէն վերջը որբապան Պատրիարք բազմախնամ Հայրը իւր աստուածաշնորհ տղայնը և օրհնութիւնը մատուարարելով ամենուն վերադարձաւ 'ի Պատրիարքարան մայր Եկեղեցոյն սուրբ Մատուածանի :

Սենք ալ հիմա մեր դիւյադունը ներուն անմահ տնունը անբն շնորհակալութեամբ կ'երդեմք անդադար, և կը բարեմաղթեմք, որ մեր առաւտարնամ քաջազգի պայադասներս ալ որդւոց որդի դարեւ դուր անմահ յաւիտեան աղղիս պարգեւէ տէր Մատուած 'ի միտթարութիւն սրտից կարօտելոց աղղիս, կենսաբեր օրհնութեամբ որբազան Հօր, որում և սրբ Կեւս երկնասուր բարեաց խնդրեմք 'ի տեսանէ, և կենսան անասան 'ի հովուութիւն բանական հօտին և մատուցեմք մանկանցս աշակերտելոց ար Սահակեան Վարժարանին :

Այստեղ իմանալք երգոց մանկուցս :

Վերջակալ ճեմացեն Տէր զպետութիւն :

Յանուարութեան սրտից ձմեռալ որբանուէր :

Սուրբաւոյ առ հայրդ հանուց տիեզերոյ :

Օրհնեցուք զՏէր Տէր

'ի սուրբ բնոր տեսանողին :

Մոլորեմք կշռել յայս ծաղկածին Երանելի :

Չափաբար անխորհրդապէս յամաց վայր :

Նոյն յեկամեմ 'ի վերադարձաւ պետութեան :

Ի նորոգ իւր շրջիւնն սեռին յեւր 'ի փառս :

Չահիւ Տէր յարողութիւն :

Պննաւածուս հոյ գրեմիս :

Փթթեցան կանաչացի :

Վայր թախալք խաղանայալք :

Չափեցան 'ի գոյն լուսնի :

Յանուարաց յարաշատն :

Ի քրտանց յանտի վիհի :

Թայր յսակ փայլն փաղիւն :

Մաղթեցուք զամբն զՏէր :

տեսնոցս ազգախնամ ձմեռել :

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԼՐՈՒՆԵՍ

Լրմանիկի շարք հանել :
Նիբան, Կոթ-իկ և Լրան :

ԼՐՈՒՆԵՐԵՐԵՐՈՒՆ տեսակին մէջ Նիբան շարք առաւել զրեւել մարդու բարձրութեամբ մեծ է, և ընդհանրապէս ծովերուն ու գետերուն եզերքները եղած յետոս տեղերը և խորշերուն մէջ կը բուսնի, իր արմատը տնտիկ ու իր բողբոջներուն ու տերեւներուն կեղծ իւր բուսած խորշերը կը լեցնեն : Լրան տեսակ արմաւենիները մէկմէկէ 12 սոր հեռաւորութիւն կը տնկեն, իսկ թէ որ շարք շինելու համար անոնց հեղուկ հիւթը հանել ուղեն, ոտերուն երկայնութեւն երբորդ մտնի տողաւու ծայրերը կը կտրեն, և գիշերը հոն հողէ աման մը կը դնեն, ասանկով անոր մէջ քամուած հիւթը աւտուանց արեւը ծաւելն յառաջ եղեգնաշարք կը դառնայ : Ենդհանրապէս մէկ ճիւղէն մինչեւ երեք մտն կը քանուի, և գրեթէ օրը 1 1/2 խոր հեղուկ կուտայ : Լրան անգամին իւրաքանչիւր ծառի վրայ մէյմէկ ծակ կը բանան, և երբոր այն ծակերէն հիւթը վազելով կտրի երկրորդ անգամ ուրիշ տեղ մ'ալ կը ծակեն, ան ալ երբ կտրի երբորդ և շարքորդ անգամ ծակեր կը բանան, ասանկով ևս եւեւ ետեւ մի և նոյն արմաւենիին հեղուկը երեք մտն կը վազէ, անկէջ ամբողջ տարի մը ծառը կը թողուն որ կրկին այս առիթ : Թեպետեւ Նիբանը տաւանց մեծ սպէս վառթարանալու այս գործողութեանը կրնայ տակալ մինչեւ շատ սարի : Լրան շտհաւետ ծառը իր տնկուելուն երբորդ տարին տառաջ կուտայ, և անկէջ ետքը տարուէ տարի կը շարունակէ :

Շարք շինելու համար, ամեն աւտու հաւաքուած հիւթը մէկ մեծ կաթնոյթ մը մէջ կը լեցնեն, և երբ

բոր հեղուկը հոն բաւական թանձրանալու ըլլայ զփայտուցիլ անթի մը մէջ կը ստորցեն, ետքը զանկիայ բաժնեւոր պղտիկ կողովներու մէջ կը դնեն ու այնպէս կը տահեն : Լրան աւտուանիւ այս թանձր հիւթը թուխ, և քիչ մը բիւրեղանման կ'ըլլայ : Դա վաղիները ասիէջ շատ կ'ախարժին իրեն աղի համ ունենալուն համար, և այս համէն առնուելով կը կարծուի թէ աղահանք փոքր մասնիկները հողաբաժաւ և անոնց մէջ ալ Նիբանը բուսած ըլլայ :

Նիբանին հիւթէն գինի ալ կը շինուի զանկիայ գինուց ողիկ խմորումով լուծելով, և թթուոյ խմորումով ալ բացախի կը փխտուի :

Լրանութիւն արմաւենիներուն մէջ ամենէն մեծ է, և Հեղհատանի քնկուղիներին պէս բնութեամբ յաճ երկրներուն մէջ կ'աճի, ինչպէս լեռններուն զոռ ի վայր տեղուանքը և ճախ ճախուտ ձորերը, ասիկայ իր ստանութեւն մէջ շարքերէն գին նման հեղուկ հիւթ մը ունի, իսկ իւր պտուղը դեղորի կը նմանի եռանկիւնի ձևով : Լրան տառաջը երբոր երեւնալ կը սկըսի վրայի մաշիւր սրածայր գաւաղանով մը կը ծակեն, ան ասեղն մէջի հիւթը աւտուութեամբ դաբո կը վազէ, առաւօտուն այն հաւաքուած հիւթը իսկոյն կ'եփեն, սրով մէկ թուխ, ճարպոյին և Նիբանին շարքին՝ որն որ վերը դուրսցնիք, համեմատ շարք մը կը ստացուի : Բայց այս դործողութիւնը բնեւոր համար արմաւենիին ինք կամ տարր տարուան տնկուած պիտի ըլլայ : Լրան արմաւենիին խմորեալ հիւթովը շինուցիք Բոսթին կը շինեն, ևս եւ Պալթովիայ անուանի օղին ալ ասիէջ կը հանեն, որն որ հետեւեալ հեղուկներուն բաղադրութիւնները գտնելով կ'ըլլայ :

Օտեալ շարքի մըութ . 62 մաս
Լրմաւենուց գինի . . . 3 "
Իրինա 25 "

Կածիւթիին արմաւենի և ստանութեւն հեա միաւորութիւն ունեցած տեղը

ինչպէս Հնդկաստանի ընկուզէնին՝
պարանի նման որորան բաղնաթիւ դու-
յաթիւն մը կայ, ասիկայ ալ իր ու-
տերուն մէջ խէժի պէս ուղեղ մը կը
կաղմէ, իսկ իր ունեցած համէն և քո-
սրացիք չեն ախորժիր ։

Աւան ալ տեղակ մը արմաւենի է,
որ սոփորաբար լեռներուն զառ ի վայր
տեղուածքը կ'աճի, իրեն պատշաճ խա-
ղաղի նման ողկուզով կը բուսնի ։ ա-
սոր ալ հեղուկը հանելու համար
հետեւեալ գործողութիւնները կը
կատարեն ։ Արբոր Աւանին ծաղիկը
կը սկսի ելլու, խիցն ծառին կեղևը
կը հանեն և փայտի կտորով մը դանի-
կայ կը ձեծքեն, որպէս զի կեղևած
տեղը վերը մը բացուի ։ յետոյ ուժով
մը զանիկայ կը ցնցեն քաւորդի մը
չափ անանկ որ խոցին տեղը բաւական
տաքնայ, այնի մը ամեն օր այս գոր-
ծողութիւնը կրկնելէն յետոյ ծաղիկը
կը կտրեն, և հոն ձերմակ ստիւն, ծիւ-
կիւնք ։ լաւած ծառին արմատէն և
խրճատիւնքին աներեւէն բաղող բու-
սակցանի մը կը դնեն մինչև 48 ժամ,
յետոյ ձեղքուածքը կը պաղեցնեն և
տեղը երկայն ու ծակ շաքարեղէգ մը
կը լարեն հեղուկը մէջը հաւաքելու
համար ։

Վերջապէս այս հեղուկը երկաթէ
կոնքի մը մէջ կը լեցնեն և 2 ժամու-
շտի ետադրելէն ետքը՝ անոր մէջ ու
և իցէ մէկ քանի հատ բալիկայ ձգե-
լով կը թողուն որ շարաղ կոնքին յա-
տակը նստի, որով քաւորդէ մը վեր-
ջը հիւթը կը թանձրանայ, ուստի ան
ասունը զանիկայ կողի պէս քիչ մը կը
զարնեն և անկէջ զանաղան շաքարի
քունակը կը կաղմեն ։ Եւ այս շաքարը
ճախացիներուն բոլրեղէգին շաքարէն
աւելի համարում ունի ։

Թարգ. - Զարմաթիւն Արամ Մ. Ա. յորնեան ։

ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Հասերուն տիրող մեծապէս քաջ մ'եմ
Գողջես աշխարհին մեծ ժառանգ իրիւնք
Որովոր որ իմի ծառայ են ունիւցծ
Եւ պոնեմ զանոնք փառք անտխնդ ։

1. Արեւիկան ծառի է ։

Մարտիրոս թիւն յիշու թէ ան բաւական
Աշտոք կը բախեմ անմահական կեանք
Իմ բարեքս անթիւ անունն ալ հոգ
Ինձ կան հասցանոյ արեւոյ պատկառք ։

Հաս աղքատ հարստ առ ունիկ ու գիտուն
Հաս մ'ալ թաղանթքն ցերիս են համբուն
Չեմ նմանիւ ևս բնու այն քաջին
Եւ հոգալորք մեծն Արեւանդին ։

Այս ալ զի յաղթելն մի հին Տրքատայ
Ոչ երբէք հաղին յաղթանքն բեյայ
Չի հաղին և Տրքատ ինձ մեզ զնուարած
Իմ ուժովս բոլի կուսքին արտարած ։

Ոչ ալ այն մահական անդունթ բաւական
Չիմ ձայնս միայն աւր և այն մահական
Եւ եմ ես ունեւն նման Վիսպին
Չի ես եմ անուն անմահ Արապին ։

Ինձի դէմ եղած յաղթելու Զանք
Բաւոր ոչնչ պարայ են Լէր
Իմ պատուս համար շատ կարգի անեք
Հանգեանք կ'ընեն ու մեծ խնայքին
Իսկ զիս յարապար զարդին շարք
Կը հասուցանեմ փառսեր անթիւ ։

Միայն Ե. Մարմանի ։

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՊՐԷԼԻ ՀԱՆԵԼՈՒԿԻՆ

Ապրիլ ամսին հանելուկին կը բաւական
որուն տառնա որ բազմաթիւ թիւն իրկած է մեզ
Երկրապարտութեան արքանի դարպի աշակերտե-
րեն Պ. Մ. Փափաքանը, որոն որ կը հրատար-
կենք իւր նախկին մէկ աւել ։

« Արդ իսկապէս Բարսեղան ։

« Ապրիլ Բարսեղանու հրատարակած հան-
ելուկի է հանելուկ ։ Եւստի բաւական է ասանա-
բաւ ու ձեռք կ'աղբիւր, որ երբ բարի համբը կը
բաւարակի յաղթութեան թիւնքն ու մեծ պատի-
կը համարիմ նաւատու թեւան ։

Թուան յաղթը ինձ խելային
այլ ինքնակն չիմու է
Կատ զի երկայն քայլ չի բազմի
սեպտեմբ. ու տարակն է
Արեւիկին են պարզ շինանք
պարսկաւ զի չեն տեսեր
Չեմք բոլոր փառքի եւ Եւ
բայ լաւին իսկ մատուցենք
Կծի մարդիկ անհոգ ճառար
Խորն որ քիչ գործ կ'աւեն
Քանց նախկին շահ թուելով
զինքն նոյնի կը պահեն
Փոքն ու բարձր մի և նոյնն է
մուտք կ'ունեն բոցերէն
Կ'որոյ քերնեն կը բաժնենք
որովոր միտն ու սեւ են
Յիշեմ փորը և բերանը
որ իրեւ կուղ կ'առնին է
Աղբ ու սիրտ բնու շաւի
զի կենդանի եակ չէ ։

18 Մայի 1831.

Ման յարգութեան յիշում

Խ. Տ. Աւանի Արամի բաւ
Երկրագործական
Մ. Ս. Փափաքան ։

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ԵՐԵՎԱՆԻ ՄԵԼԵՆԻՍԵԱՆ